

Шановні батьки!

Сьогодні я хочу підняти тему особливостей сімейного виховання.

Виховання – це складний світ людських взаємин, який характеризується, в першу чергу, певними стосунками між батьками та дітьми. У благополучній сім'ї створені всі умови для нормальної життєдіяльності її членів й ефективного виконання сімейних функцій, насамперед репродуктивної і виховної.

У психолого-педагогічній літературі існує багато різноманітних підходів до класифікації стилів сімейного виховання. Проте найчастіше говорять про наступні три: авторитарний, ліберальний та демократичний. Практика психологічної сімейної допомоги свідчить, що батьки, які схильні до авторитарного стилю, мають тенденцію до карально - насильницької дисципліни, надмірно контролюють всі вчинки дитини, вимагають від неї покірливості, обмежують ступінь вибору дитини, нетерплячі до дитячих недоліків та проявів „дитячості”, не бажають йти на компроміси з дитиною. В результаті цього в дитини розвивається невпевненість в собі, страх, мстивість, агресивність по відношенню до слабших, занижена самооцінка, виникає велика ймовірність залежності від впливу „сильних”, пристосуванство, улесливість.

Батьки, які обирають ліберальний стиль виховання, здійснюють незначний контроль за поведінкою дитини або повну його відсутність внаслідок байдужого ставлення до виконання батьківських обов'язків. Проявами ліберального стилю також можуть бути вседозволеність, виконання будь-яких забаганок дитини, невинуватна ідеалізація її батьками. Наслідками такого стилю виховання для дитини в першому випадку можуть бути надмірне самолюбство, затримка емоційного розвитку, відчай, недовіра до дорослих, озлобленість, розчарування. У випадку ”запещеного дитинства” в індивіда розвивається інфантильність, егоїзм, впертість, вередливість, завищена самооцінка.

Оптимальним для практики сімейного виховання вважається демократичний стиль. Батьки, які є прихильниками демократичного стилю виховання, поважають особистість дитини, приймають її такою, якою вона є, дають зрозуміти дитині, що її справи є важливими для батьків, довіряють дитині, дозволяють робити їй власний вибір, заохочують її самостійність,

прислухаються до думок дитини, проводять з нею вільний час, допомагають їй розвивати свої здібності. При оцінці негативних проявів поведінки батьки-демократи засуджують не саму дитину, а її вчинок. Результатом такого виховання є формування самодостатньої особистості з адекватною самооцінкою, яка може приймати відповідальні рішення.

Для того щоб у дитини не з'явилися елементи невротизації, важливим є **відсутність конфліктності між батьками**. Одна з основних передумов здорового щиросердечного розвитку дитини – в тому, щоб вона зростала **в емоційному теплі й стабільному оточенні**. Для першої умови потрібно, щоб батьки свою дитину любили. Для другої, щоб любили один одного. Про це говорить у своїй роботі «Сім'я очима дитини» Г. Хоментausкас «...без перебільшення можна сказати, що стосунки між чоловіком і дружиною мають величезний вплив на розвиток особистості дитини. І справа тут не тільки в тому, що батьки, що сваряться між собою, не приділяють належну увагу вихованню дітей, у сім'ї немає необхідної дитині теплоти, привітної й безпечної атмосфери, вимоги батьків нелогічні, необосновані, випадкові. Не знаходячи задовільного пояснення конфліктам між батьками, діти іноді сприймають як їх причину самих себе».

Розрізняють такі **причини неадекватного ставлення батьків до дитини**:

- * психолого-педагогічна некомпетентність батьків, некритично засвоєні стереотипи виховання дитини, що призводить до стихійності виховання, неузгодженості установок і дій батьків тощо;
- * особистісні особливості батьків;
- * особливості взаємин подружжя чи інших членів сім'ї, що проектується на дитину.

Якщо перша причина не потребує коментарів, то щодо другої слід зазначити, що ще в 1922 р. А. Адлер описав тип тривожної матері, що надміру опікується дитиною, тим самим паралізуючи її власну активність і самостійність.

Дослідник О. Захаров, характеризуючи особистісні особливості батьків дітей, що страждають на невроз, зазначає, що матері вирізняються тривожністю і невпевненістю у собі в поєднанні з надмірною пунктуальністю, нетерпимістю, конфліктністю, недостатньою емоційною чуйністю, а батьки — пасивністю, м'якістю, певною мінорністю загального фону настрою.

Негативно впливають на процес виховання дитини не тільки такі індивідуальні особливості батьків, як тривожність і афективність, а й домінантність, владність, бажання підкорити дітей і домогтися від них беззастережної слухняності (особливо це стосується ставлення матері до сина); марнославство батьків, що призводить до підвищеного рівня домагань щодо можливостей дитини.

У батьків із глибокими особистісними проблемами часто спрацьовує захисний механізм “проекції», коли вони неусвідомлено переносять власні небажані якості і проблеми на дитину. Такі батьки, не помічаючи в собі певних рис характеру і поведінки, що проєктуються на дитину, їх прояв у дитині, прагнуть наполегливо викоринити ці риси у дитини. При цьому ставлення до дитини формується за типом “емоційне відторгнення» через невідповідність ідеальному образу батьків або за типом “гіперпротекція», маскуючи приховане відторгнення (такі батьки про свою дитину кажуть: “я її люблю, але вона погана, ледача, нерозумна тощо, робить щось тільки після покарання»).

Дисгармонійні стосунки в сім'ї часто призводять до того, що окремі її члени використовують дитину для вирішення власних проблем.

Нездатність батьків виробити сприятливу для розвитку дитини виховну позицію може призвести до глибоких порушень у стосунках з дітьми, до жорстокості стосовно них. Розрізняють такі **види жорстокості до дітей**:

* **фізичне насильство**, що охоплює всі форми травм дітей, отримані через цілеспрямовані дії батьків, фізичне покарання;

* **емоційне чи психічне насильство**, що може виявитись як у формі негативної уваги (погрози, постійна критика, лайка тощо), так і у формі цілковитої неухважності до дитини;

Виокремимо також фактори, що корелюють з жорстоким поведінням з дітьми. Це характерно для сімей, де хоча б один з батьків хворий на алкоголізм чи перебуває у стані депресії. Крім того, до факторів, що можуть зумовити жорстокість стосовно дітей, належать фінансові труднощі в сім'ї, безробіття, а також перенесене батьками в дитинстві жорстоке поведіння з ними.

Як наслідок, у дитини формуються здебільшого негативні якості: агресія, жорстокість, переживання безцільності існування, бажання неусвідомленої помсти чи, навпаки, загострене прагнення пошуку психологічного захисту, опіки з боку інших людей.

Слід зазначити, що батьки переносять особистісні проблеми і проблеми у стосунках з іншими членами сім'ї на дітей переважно підсвідомо, найчастіше з глибоким переконанням, що саме так дитині роблять добро. Проте в результаті неадекватне ставлення батьків призводить до деформації особистості дитини, утрудняє можливості її самореалізації, актуалізуючи тим самим необхідність подання сім'ї психологічної допомоги.

Ви чули про методику виявлення особливостей внутрішньосімейних стосунків «Малюнок сім'ї»? Він дозволяє виявити ставлення дитини до членів своєї сім'ї, зрозуміти, як він сприймає себе всередині неї і яку роль відводить для себе. Цінність даної методики в тому, що дитина не завжди може висловити і правильно описати свої емоції і переживання, а створюючи малюнок, йому вдасться викрити те, що є в підсвідомості. Через певні символи, розміщення елементів малюнка можна побачити важливу інформацію про відносини, що панують в родині і місце в ній дитини.